

EMLÉKKIÁLLÍTÁS
WEINER TIBOR SZÜLETÉSÉNEK
100. ÉVFORDULÓJA ALKALMÁBÓL
DUNAÚJVÁROS
INTERCISA MÚZEUM
2006. OKTÓBER 20.

Weiner Tibor emlékkiállítás

Weiner Tibor születésének századik évfordulója alkalmából emlékkiállítás nyílik október 20-án az Intercisa Múzeumban. Weiner 1950-től haláláig (1965. július 8.) Dunaújváros ipari és kommunális épületeinek tervezését végezte a város főépítészeként.

Weiner Tibor (1906 - 1965) születésének 100. évfordulója alkalmából rendezett emlékkiállítás október 20-án 17 órakor nyílik az Intercisa Múzeumban. A kiállítást Balla József építész, vezető tervező, a DTI nyugalmazott igazgatója és Pálfalvi János grafikusművész nyitja meg. Az érdeklődők november 26-ig tekinthetik meg a tárlatot.

A kiállítás szakmai támogatója: Dunaújváros Önkormányzata Építésügyi és Környezetvédelmi Irodájának Főépítész Csoportja.

Támogatók: Kistérségi Szinergia Közalapítvány Magyar Építészek Kamarája Fejér Megyei Szervezete

Weiner Tibor 1906. október 29-én született Budapesten. 1929-ben diplomázott a Budapesti Műszaki Egyetemen, majd a dessai Bauhaus hallgatója lett. 1930-ban kiutasították Németországból.

1931-ben a Szovjetunióba költözött és a moszkvai műegyetem tanársegéde lett. Részt vett Moszkva városrendezésében és a metró tervezésében. 1937 és 1939 között Párizsban különböző tervezőirodákban dolgozott. 1939-ben Chilébe emigrált, ahol 1946-ig építészként tevékenykedett. 1946-tól 1948-ig a Santiago de Chile-i Építészeti Egyetem tanára volt.

1948-ban visszatért Magyarországra. 1950-től haláláig (1965. július 8.) Dunaújváros ipari és kommunális épületeinek tervezését végezte a város főépítészeként. 1953-ban Ybl-díjat kapott. Dunaújváros főterének egyik oldalán a jelenlegi városháza épületegyüttese a másikon a volt pártszékház (ma múzeum) Weiner Tibor műve. A város urbanisztikai koncepcióját Weiner Tibor alkotta meg. Annak ellenére, hogy Weiner írásaiban tudatos várostervezésről értekezik, a dokumentumokból a spontaneitás és rögtönzés, és nem utolsósorban a politikai kényszer elemei is kitűnnek. A várostervező építész több épület tervezésében és helykijelölésében is részt vett.

Pálfalvi János megnyitója

Weiner Tibor 100. születésnapja alkalmából rendezett emlékkiállításon

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Az emlékezés harc az idővel, küzdelem az elmúlás ellen. Szembenézés egykori önmagunkkal, egy hajdanvolt világgal; s tudomásulvétele annak, hogy a múlt nem csak a föld alatt porlik kérlelhetetlenül, de tudatunkban is.

Weiner Tiborra emlékezünk. Szívesebben mondom úgy: „Tibi bácsira”, mert akik ismertük, így beszéltünk róla, így szóltunk hozzá, és így őriztük meg, most már több mint negyven esztendeje.

Tibi bácsi ő nekem is, pedig immár tizenhárom évvel vagyok vénebb, mint ő volt halála idején. Viszonyom, viszonyunk hozzá a fiatalság viszonya volt az időskorhoz, a tapasztalatlanság viszonya a bölcsességhez, a szókimondó, lehetetlent nem ismerő ifjú titán viszonya a korlátait nap mint nap megélő és attól szenvedő emberhez.

Bizony, súlyos ellentmondásokkal terhes volt az a kor, melyben ő helyi értelemben véve mindenképpen jelentős szerepet játszott. Mely szerepet örömmel vállalt, hiszen arról volt szó, hogy történelmileg hihetetlenül rövid idő alatt életteret kellett teremteni több tízezer, az ország minden szögletéből idesereglett új életet kezdő és jobb életet akaró ember számára. S mint az idealisták, ő is hitt a nehézségek legyőzésében, pedig eleinte a dolgok pusztán szakmai kihívásnak tűntek. S mert humanista volt, olyan várost akar építeni, melyben nincs kasztosodás, melyben minden lakónak közel azonos minőségű városias lét és környezet jut osztályrészüln, melyben nincsen a hagyományos értelemben vett belváros és külváros, sőt, a nőtt városokban megszokott városközpont sem. Ahol mindenkinek közel van az óvoda, az iskola, az élelmiszerbolt, az orvosi rendelő. Ideális várost akart.

És vitáink egy része is a körül forgott, hogy létezik-e ideális társadalom, és vele adekvát ideális város. Remek vitapartner volt, s ezért eszmecseréink hevesek és hosszantartóak voltak, de minden körülmények között baráti jellegűek, bizalommal és megérteni akarással szegélyezettek. Mindig, minden helyzetben, mert ember maradni, vállalva gyöngeségeit is, s bár megtehetette volna, soha nem próbált tekintélyből falat építeni maga köré. S tehette ezt egy olyan korban, mikor igen kis emberek jártak-keltek és regnáltak a világban roppant fontosságuk tudatában.

Tibi bácsi nem érezte jól magát a vezető elit világában, szinte látványosan vette körül magát fiatal, őszinte és lelkes munkatársakkal, kollégákkal, életeleme volt az ifjúság légköre, konzerváló kisugárzása.

Szerette az életet, távol állott tőle minden prüdéria, szemforgatás, mely e Janus-arcú korszakban jellemző volt. A legtermészetesebb módon vállalt olyan magánéleti kapcsolatot

is, melyet más fontos személyiségek gondosan rejtegettek volna, s beszélgetéseinkben például elismeréssel szólt a revük világának szépségeiről, amiről persze nekünk semmilyen tapasztalatunk nem lehetett.

S bár egész élete a baloldaliság eszmekörében zajlott, megőrizte szellemi integritását, egyéniségét, ha már cselekvési szuverenitását az egyre szorítóbb külső kényszerek hatására nem is tudta érvényre juttatni.

Janus-arcú volt e korszak, mindenre volt szabály, s minden szabály alól kivétel. Az átlaglakások mellett épülniük kellett az úgynevezett „repi” lakásoknak is. A korabeli építési szabályzatok következtében jó néhány közintézménynek lakóházakban kellett helyet kapniuk. Így a kórház, a tanács, a rendőrség, a könyvtár, a múzeum, sportegyesületek és ki tudja, mi minden lakásokban nyert elhelyezést.

Igaz, a kultúrház, a mozi, a rendelőintézet, a szülésház, na és természetesen a pártbizottság „saját” épületekben nyert otthont.

Ez utóbbi – mint minden bizonnyal mindnyájan tudják – a mai múzeum épülete, mely most számunkra azzal bír fontossággal, hogy tervezőként Weiner Tibor nevét jegyzik a dokumentumok, igaz, párhuzamosan egy építésznő kollégájával. Ez a ház lényeges kérdéseket vet fel építészetével kapcsolatban. És az új város stíláriskarakterével is, melyet közismert szóval „szocreálnak” nevezünk, s melynek időbelisége gyakorlatilag 1951-től 54-ig terjedt, ha a tervezési szakot vesszük számításba. Köztudott, hogy politikai készítésre, sőt bizonyos szovjet nyomásra a már kialakulóban lévő modernista funkcionális és racionális ún. „nyugati” építészettel konfrontálódó, azzal ellentétet képező stílust igyekeztek mindenhatóvá tenni. Ahogy annak idején mondták: „tartalmában szocialista, formájában nemzeti” építészetet kell létrehozni.

Ez persze hosszú szakmai vitákon keresztül és csak fokozatosan mutatkozott meg a város építésében. Az első fázisban még tiszta, egyszerű, sallangoktól, építészeti idézetektől mentes épületek jöttek létre, az alapok tehát modernek voltak. Nem csak formáikat tekintve, de tájolásokat, benapozottságukat, strukturális kapcsolódásaikat, nézeteiket is. Ez jól egybevágott Weiner elképzeléseivel, ez az első fázis mutatja legtisztábban szándékait, s ez őrizte meg mindmáig leginkább építészeti –élhetési értékeit, a „kockák”, a „bivalyok”, a „csont” után következő fázis a „kendőzések” fázisa lett, legjelentősebb mozzanat a lapos-tető felváltása nyeregtetőre. Az erkélyek, kovácsoltvas rácsok motívumai a népművészetből merítkeztek, sokan emlékszünk még a Vasmű úti”tulipános-láda” erkélyekre. Nő a díszítettség: az ereszek fölött búbos-korlátok, köedények, girlandok és végül a háromszögű

timpanonok is, melyek alól immár kiveszett a modern építészeti gondolat; de sok épületen képzőművészeti díszítések.

A szocreál problematikáját tán még világosabban mutatja a középületek formavilága. A mozi még a tiszta geometrikus formarend szép arányú, jó funkcionalitású épülete.

A rendelőintézet, tömegformálását tekintve szintén egy modern alapforma, de részleteiben, néhány belső épületdíszében egyiptomias motívumokat hordoz.

A Bartók már azt a klasszicista formarendet mutatja, mely a szocreálnak leginkább sajátja volt. A reformkor kisnemesi építészetét volt hivatva – mint a nemzet nagy, haladó korszakát megidézni.

Végül, ez a Weiner-féle pártház zárt udvarával, szigorú formarendjével, viszonylag kis tömegével tán leginkább egy középkori rendházat juttat eszünkbe. Egy pártházat biztosan nem.

Itt elérkeztünk ahhoz a problémához, mely egyre akutabbá vált, hogy miként lehet lezárni a Vasmű utat, építészeti megoldani a másik meghatározó tengellyel a Dózsa György út által való kapcsolatát.

A pártház mindenképpen problematikus volt. Egyfelől tömegénél fogva, építészeti visszafogottsága révén városképileg önmagában kevés volt, másrészt politikai funkciója következtében az egész potenciális városközponti terület kapott egy ideológiai töltetet, a kor szellemiségéből fakadó idézőjelbe tett szakralitást, s ez a két dolog együttesen igen komoly polémia elé állította az építészeket, Weinert is.

Mik voltak az alternatívák?

Egyfelől itt volt a veszélye annak, hogy valamilyen keletről jövő „testvéri” gesztus révén kapjunk egy Kreml-tornyok ihlette mini felhőkarcolót, mintegy a szocializmus emlékműveként. Ezt sikerült elhárítani.

Másrészt különböző funkciókkal, tér- és tömegképzésekkel, a pártház beillesztésével megnyugtatóan megoldani a kérdést. Itt is láthatnak olyan makett-fotókat, tervrajzokat, amelyek erre nyújthattak volna megoldást, alternatívát. A legfontosabb érv egy új tanácsház megépítésének szükségessége volt.

Tibi bácsi a helyi tervező irodát megalakítva, tehetséges fiatalokkal (Balla József, Baranyai Ferenc, Fási L, Bánhelyi Károly, Sente László és mások), már a hatvanas évek kihívásainak igyekeztek megfelelni. Egyfelől a még hiányzó és sürgető közintézmények megépítése, egy korszerűbb lakásépítés folytatása és a városképi fontosságú épületek, épületegyüttesek kialakítása.

A nagyra nőtt lakótelepből várost kellett létrehozni. Ehhez még további erősítéseket hozott: Kapsza Miklóst, és Finta Józsefet.

Kifulladt a „szocreál” ideológiai és gazdasági háttere, melynek a kegyelemdőfést az iparosított házgyártás viharos gyorsaságú elterjedése jelentette, s ebben Weiner Tibor és csapata rendkívül jelentős feladatot vállalt. De ez már más történet. Új lehetőségek és új, nagy problémák

Weiner egy paradigmaváltás küszöbén hunyt el 59 évesen, egy egyszerű gerincműtét okán. Kórházba indulása előtti estén feleségemmel vendégül látott. Megtört volt, szenvedett, mégis boldogan idézte dél-amerikai éveit, Siqueiros, Orozco, Rivera a három világhírű festő barátságát. Egyiküktől egy remek kis festményt is mutatott a falán, nagyon művelt, tájékozott ember volt, nagybátyja a híres zeneszerző: Weiner Leó.

Nagy csapás volt a halála, egy torzót hagyott maga mögött. Igazából ma is megoldatlan funkcionálisan és esztétikailag is a városközpont helyzete, a nyitás és kapcsolat a Dunára, és a Vasmű út problémáinak megnyugtató megoldása.

Sok értéket hagyott ránk, és sok feladatot. az értékeket meg kell óvnunk, a ránk maradt feladatokat mielőbb el kell végeznünk. A várost tovább kell építeni.

Egy város soha nincs befejezve.

Pálfalvi János megnyitója

Weiner Tibor 100. születésnapja alkalmából rendezett emlékkiállításon
(kézirat)

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Az emlékeztető's hova az idővel, korszakok az elmúlás ellen. Szembesítés egykori önmagunkkal, egy korfolyamot világgal; s tudomásulvétele annak, hogy a múlt nemcsak a föld alatt bújik körülhatárolt, de tudatunkban is.

Weimar Tiborra emlékezünk, Szívesebben mondom így: "Tibibácsira", mert akik ismerték így becéltük róla, így szeltünk hozzá és így őriztük meg, most már több mint negven esztendője.

Tibi bácsi ^{"akem is"} pedig immár tizenhárom évvel nagyobb vénebb, mint ő volt halála idején. Viszonyom, viszonyunk hozzá a fiatalság viszonya volt az időskorhoz, a ^{lehetetlenség, nem ismert, az} társasalkalmasság viszonya a költészetéhez, a ^{lehetetlenség, nem ismert, az} székíróhoz, a ^{lehetetlenség, nem ismert, az} hírnök viszonya a költészet nap-
-ként nap megélt és attól szenvedő emberéhez.

Bizony, ~~de~~ súlyos elhatározásokkal terhelt volt az a kor, melyben ő helyi értékeket mindenekfelett jelentős szerepet játszott. Mely szerepet őrmével vállalt, hiszen arról volt szó, hogy történelmileg hivatkozott róla idő alatt életet kellett teremteni több ezer, az ország minden szögletéből idekerült új életet kezdő és jobb életet akaró ember számára. S mint az ideális-
társ, ő is hitt a nehézségek legyőzésében, pedig eleinte a dolgok pozitív szokmai kikötésnek látszott. S mert humanista volt, olyan várost akart építeni, melyben nincs korrumpció, melyben minden lakónak közel azonos minőségű városias lét és köz-
nyezet jut osztályrésül, melyben nincsen a kapcsolódás értelmében volt belváros- és külváros, sőt, a költ városokban megpróbált városközpont sem. Ahol mindenkihez közel van az óoda, az iskola, az életműsor, az orvos rendelő, Ideális várost akart.

És vitáink egy része is aközül forrott, hogy kiterjed-e ideális tár-
sadalom, és bele azokhoz ideális város. Rómeó befapartner volt, ezért eszméseinél kevesek és hosszantartók voltak, de min-
den körülmények között baráti jellegűek, bizalommal és megérté-
s-akaróssal szegélyezettek. Mindegy, miniben helyzetben mert ember
maradni; vállalva gyengeségeit is, s bár megtehetné volna, soha
nem próbált tekintélyből palat építeni maga köré, s tette ezt egy
olyan korban mikor igen kis emberek járta-keltak és regnáltak.

a világban zoppant fontosságuk területén.

Tibi bácsi nem drezte jól magát a vezető elit világában, szinte látványosan vette körül magát fiatal, és inkább és telkes munka-
társakkal, kollégákkal, életelene volt az ifjúság legköze, kor-
szövő kisapóvázása.

Szerette az életet, távol állt tőle minden pánik, szem-
forgatás, mely e Janus-arcú korának jellemző volt. A leg-
természetesebb módon vállalt olyan magánéleti kapcsolatot is,
melyet más fontos személyiségek gondosan ^{volg} utítottak, s beszélgeté-
seinkben példaként elismeréssel szölt a rönk világának ~~szellemi~~
~~szellemi~~ szépségeiről amiről percre nekünk semmilyen tapasztala-
latunk nem lehetett.

S bár egész élete a baloldali világ szemközében zajlott, megőrizte
szellemi integritását, egyéniségét, hamis cselakvészi szuvereni-
tását az egyre szűkített külső környezet határára nem is tudta
érvekre juttatni.

Janus-arcú volt e korak, mindezen volt szabály, s minden
szabály alól kivétel. Az általánosítások mellett azért épülműök
kellott az igényvezett "repi" - lakásoknak. A korabeli építési
szabályzatok ^{helyetkén} következében jó néhány közintézménynek lakóhá-
zában kellett ~~helyetkén~~ ^{helyetkén} ~~helyetkén~~. Így a kórház, a tanács, a rendőrség,
a könyvtár, ^{a múzeum} sportegyesületek és ki tudja mi minden lakásokban
nyert elhelyezést.

Így az, a kultúrkház, a mozi, a rendelőintézet, a színház,
ha és természetesen a pártbizottság "saját" épületekben nyert
elhelyezést.

Ez utóbbi mint minden bizonyos mindenkién tudja a mai mi-
zenm épülete, mely most számunkra azaz tíz fontossággal, hogy
tervezőként Weiner Tibor nevet jegyezzük a dokumentumok, igaz,
párhuzamosan egy építész ~~szomszéd~~ kollégájával. Ez a ház lényeges
kérdéseket vet fel építészetével kapcsolatban. És az új város sti-
lusú karabaterével is, melyet közismert Szóval, Szóvalnak ne-
vezünk, s melynek időbelisége gyakorlatilag 1951-től 53-ig terjedt,
ha a tervezési siakt vesszük számításba. Körtudott, hogy politi-
kai készítésre, sőt bizonyos szöveg nyomára a már kiolatu-
lóban lévő modernista funkcionális és racionális ún. nyugati
építészettel konfrontálódó, azaz ellentétet képező stílust

igyekeztek minél lehetővé tenni. Ahogy annak idején mondták: „tartalmában szocialista, formájában nemzeti” építészett kell létrehozni.

Ez percre hosszú Szakmai vitákra kezdett és csak fotózással mutatkozott meg a város építésében. Az első fázisban még tiszta, egyszerű, dallamokból, építészeti idetételből merő épületek jöttek létre, az alapok tehát merőben voltak. Nemcsak formákat tekintve, de tárgyiakat, berendezéseket, szaktudás kapcsolódásait, méreteket is. Ez jól egybehangzott Weiner elképzeléseivel, az az első fázis mutatja legtisztábban szándékait, s ez szinte meg mindmáig ^{építészeti} építészeti-életi értékeit, a „kockák”, a „bivalyok”, a „csat” után következett fázis a „kondózsák” fázisa lett, legjelentősebb mozzanat a lapostető felváltása nyeregtetőre. Az erkélyek, korlátok, részletek motívumai a népművészetből merültek, sokan emlékeznek szűk még a vasúti „tulipános-borda” erkélyekre. Nál a olasz-tetőség; az ezermű föött báros-korlátok, ké edények, girlandok és végül a háromszögű tűnyarok is, melyek alól mindig kivonult a modern építészeti gondolat, de sok épületen képművészet díszítések.

A Szocreál problematizációját tén még világosabban mutatja a középkorok formabírája. A mozi még a tiszta geometrikus formával szereplő, jó funkcionális épülete.

A renováció intézet, tömegformálását tekintve szintén egy modern alapformát, de részleteiben, néhány betró épület díszében egyiptomias motívumokat hozoz.

A Barokk már azt a klasszicista formarendet mutatja, mely a Szocreálnak leginkább sajátja volt. A reformkor kisnemzeti építészet volt hivatva mint a ~~ma~~ nemzet nevelő, haladás közszerkezet megidézési.

Végül, az a Weiner-féle pártkár szórt mozgással, szigorú formarenddel, viszonylag kis tömeggel tén leginkább egy középkori renovációt juttat eszünkbe. Egy pártkár biztosan nem.

Itt elkeresztünk ahhoz a problémához, mely egyre aktuálisabbá vált, hogy miként lehet bevezetni a vasúti utat, építészeti megoldani a másik meghatározó tényezővel a Dózsa György úttal való kapcsolatot.

A pártkár mindegyképpen problematikus volt. Egyfelől töme-

11
Igazából most is megolátlon funkcionális és értéktartó
is a városközpont helyzete, a nyitottság és kapcsolatok a Dunára,
és a Tóvárosi út problémáinak meggyújtó megolátlon.

* Sok értéket hagyott utánunk, és sok feladatot. Az értéke-
ket meg kell őrizni, a ránkmaradt feladatokat minél tö-
bb el kell végeztetni. A várost tovább kell építeni.

Egy város soha nincs befejezve.

2006. okt. 20-án.

id. József János